

Nr 55

Utlåtande i anledning av motioner om bostadstillägget för pensionärer m. m.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 111 av herr *Helén m. fl.* och II: 122 av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.* föreslås, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsam, allsidig översyn av de problem och svårigheter vilka möter olika kategorier ensamstående i samhället samt förslag till effektiva åtgärder för att avhjälpa och undanröja dessa problem och svårigheter. Därvid bör man särskilt

1. överse reglerna för bostadstillägg för pensionärer i avsikt att undanröja den försämring som nu inträder t. ex. för efterlevande make vid andre makens bortgång,

2. utreda möjligheten att ge yrkesarbetande föräldrar med hemmavarande minderåriga barn rätt till viss egen sjukpenning, då man tvingas stanna hemma vid barns sjukdom.

I motionerna nämns en avhandling, enligt vilken standardklyftan mellan gifta och ogifta i socialgrupp 3 skulle ha ökat under senare år. Mellan de bägge övriga socialgrupperna och de gifta i socialgrupp 3 har klyftorna minskats, men de ogifta i den senare gruppen har blivit fattigare och fattigare i förhållande till de övriga. Detta torde kunna tolkas så, att ensamstående människor i högre grad än andra kommer i riskzonen i välfärdssamhället. Visserligen kan inte samma brutala skillnad avläsas direkt på de i avhandlingen givna siffrorna när det gäller grupper med högre inkomst, men på andra sätt upplever dock de ensamstående i alla inkomstlägen att deras situation är svårare än de giftas.

För att de ensamstående skall komma i något så när samma läge som de gifta fordras f. n. åtgärder av främst politisk natur. Enligt senaste beräkningar finns cirka en miljon människor i arbetsför ålder som kan betecknas som ensamstående. Dessutom tillkommer omkring en halv miljon ensamstående folkpensionärer. Gruppen omfattar folk i skiftande livssituationer, unga, gamla, ogifta, förut gifta, välutbildade och utbildade, människor i tätort och människor i glesbygd. Vissa avigsidor i deras situation är enligt motionärerna gemensamma för många av dem och bör genom samhällsreformer kunna avhjälpas. Detta gäller framför allt skattesatserna och bostadsförhållandena.

Om de ensamståendes bostadsfråga anförs bl. a. följande.

De ensamstående drabbas i särskilt hög grad av den svåra bostadssituationen i vårt land. En ensamstående får i många kommuner — oavsett behovet av bostad — vänta betydligt längre på en sådan än andra kategorier bostadssökande. Detta innebär i praktiken ofta, att ensamstående helt enkelt inte kan få bostad genom för-

medlingen. De lägenheter som erbjuds ensamstående genom bostadsförmedlingen håller ofta mycket låg utrymmesstandard — i regel inte större än ett rum och kökvrå. De ensamstående hänvisas därigenom inte sällan till att permanent vara inneboende med allt vad detta för med sig av negativa effekter.

En särskild aspekt på de ensamståendes bostadsproblem utgör de svårigheter som ibland uppstår vid skilsmässor, där den ena parten — vanligen mannen — plötsligt mister sin bostad och tvingas till ett förnedrande flackande mellan tillfälliga sovplatser. Sådana påfrestningar, som inträffar i en redan mycket svår situation, ökar riskerna för asocialitet och alkoholmissbruk.

Ensamstående som ej har vårdnaden om barn kan inte få den hjälp till en hygglig bostad med inredning som bosättningslånen utgör. Detta uppfattas lätt som ett utslag av bristande vilja från samhället att förstå de ensamståendes bostadsproblem. Ensamstående bör ha samma möjligheter till bosättningslån som gifta.

Motionärerna anser att ensamstående med barn i många avseenden har en besvärlig situation. Samhällets stöd för barntillsyn saknas alltjämt ofta. När barnen blir sjuka kan situationen bli ohållbar. Detta gäller visserligen även gifta föräldrar men ensamstående föräldrar har det exceptionellt besvärligt.

I många fall torde rätt till egen sjukpenning under barnets sjukdom kunna bli till god hjälp. En sådan rätt kan givetvis förenas med samma kontrollmöjligheter för försäkringskassorna som vanlig sjukpenning. Två fördelar skulle vinnas med rätt till egen sjukpenning när barn är sjuka. För det första skulle det ge föräldrarna större valmöjligheter. För det andra skulle det medverka till att den sociala hemhjälpens hårt ansträngda resurser bättre skulle räcka till intill dess att den är tillfredsställande utbyggd.

Om bostadstillägget för pensionärer anförs:

Bostadstillägg för pensionärer utgår enligt olika regler för gifta och ensamstående, varvid ensamstående får sämre bostadstillägg, beroende bl. a. på hårdare reducering med hänsyn till sidoinkomster. Den pensionär, som blir änka eller änking, får alltså en reduktion av bostadstillägget utan att bostadskostnaderna ändras, om han eller hon kvarbor i den gamla lägenheten. I en hel del fall medför säkert detta, att den som mist sin make plötsligt blir tvingad att söka ny bostad.

Slutligen tas de frånskildas problem upp i motionerna. Motionärerna anför i denna fråga att hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t om en översyn av de ensamståendes problem med beaktande av att vid beskattningen skäligen hänsyn tas till fastställda underhållsbidrag för barn görs i en särskild motion.

Beträffande motiveringen i övrigt torde få hänvisas till motion I: 111.

Tidigare riksdagsbehandling

Motioner angående de ensamståendes problem med i huvudsak samma innehåll som de här föreliggande har behandlats av utskottet vid 1965, 1966, 1967, 1968 och 1969 års riksdagar (utskottets utlåtanden nr 10 år 1965, 8 år 1966, 28 år 1967, 57 år 1968 och 1 år 1969). Motionerna, som avstyrkts av utskottets majoritet, har inte föranlett någon riksdagens åtgärd. I sitt utlåtande nr 1 år 1969 redovisade utskottet den tidigare behandlingen av frågan och den utveckling på olika områden

som ägt rum eller kunde förväntas. Utskottet anförde sammanfattningsvis att de aktualiserade problemen var väsentliga och att det var angeläget att lösa dem. De berörde emellertid inte bara de ensamstående utan också övriga grupper i samhället. Utskottet ansåg det vara en mindre rationell arbetsmetod att söka lösa dessa problem genom en enda utredning. I likhet med vad utskottet uttalat vid behandlingen av föregående års motioner vore det mer ändamålsenligt att de ensamståendes problem prövades såsom integrerade i motsvarande problem för samtliga grupper i samhället. Utskottet ansåg det sålunda inte finnas skäl för en sådan översyn som motionärerna föreslagit.

Remissyttranden

Yttranden över motionerna har inhämtats från socialstyrelsen, bostadsstyrelsen, Svenska kommunförbundet, Pensionärernas riksorganisation samt Sveriges pensionärers riksförbund.

Socialstyrelsen anser det vara av största vikt att även pensionärer med svag ekonomi bereds möjligheter att hyra en modern bostad. De kommunala bostadstilläggen är här av avgörande betydelse. Bidragssystemet har dock vissa svagheter. Motionärerna har pekat på de nackdelar nuvarande avdragsregler för med sig för den som blir änka eller änkling. Socialstyrelsen fäster uppmärksamheten på de betydande olikheter i bidragsbeloppen som systemets karaktär möjliggör. Olikheterna är betydande. Maximibeloppen skiftar således från 500 kronor till 5 000 kronor. I vissa fall finns ej ens något maximibelopp fastställt. Det syns socialstyrelsen angeläget att hela frågan om hyressubventioner till pensionärer uppmärksammas. För närvarande beror det alltför mycket på vilken ort en pensionär bor i om han skall ha möjlighet att hyra en modern bostad.

Bostadsstyrelsen anför att statistiken visar att huvuddelen av registrerade bostadssökande utan lägenhet utgörs av icke gifta. I tillämpningsföreskrifterna till de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen har styrelsen framhållit angelägenheten av att kommunerna vid planeringen av bostadsförsörjningen uppmärksammar de ensamståendes bostadsbehov.

Vidare anføres i bostadsstyrelsens yttrande.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1970/71 har bostadsstyrelsen framhållit önskvärdheten av att en del av flerfamiljshusproduktionen ersättes av en produktion av billiga småhus i alla storlekar. Härigenom skulle nya grupper av hushåll — bl. a. småhushåll — kunna erbjudas det alternativ till flerfamiljshusbostaden som småhus med tillgång till markkontakt utgör. I statsverkspropositionen till 1970 års riksdag (bil. 13, s. 217) föreslås, att de för bostadslån gällande föreskrifterna om minsta yta och rumsantal för småhus, som i viss mån kan vara till hinder för en utveckling mot ökad produktion av småhus för mindre hushåll, upphävs. Bostadsstyrelsen kommer i arbetet med mönsterplaner att studera småhus till låga kostnader och med en större andel små lägenheter.

De äldres bostadssituation har sedan länge särskilt uppmärksamats inom bostadspolitik. De särskilda bidragen till byggande av pensionärshem och de årliga pensionärsbostadsbidragen har visserligen avvecklats. Men detta har haft samband

med en samtidig utveckling av andra stödformer: de statliga bostadslånen och de kommunala bostadstilläggen. Förbättringslånens användningsområde har helt koncentrerats till pensionärernas bostäder. Villkoren har successivt förbättrats. I statsverkspropositionen till 1970 års riksdag (bil. 13, s. 179) föreslås ytterligare förbättringar. Medelstillgången har varit tillfredsställande. Bostadsstyrelsen har vid ett flertal tillfällen uppmanat länsbostadsnämnderna att försöka öka kommunernas aktivitet på förbättringsområdet. Vid fördeningen av medelsramarna för beslut om förbättrings- och ombyggnadslån för år 1970 har bostadsstyrelsen sålunda framhållit såsom angeläget för länsbostadsnämnderna att de i den fortsatta verksamheten ägnar särskild uppmärksamhet åt kommuner, där upprustningen av bostäder åt äldre och handikappade inte fått önskvärd omfattning med hänsyn till föreliggande behov.

Kommunförbundet betoner att de kommunala bostadstilläggen är av väsentlig betydelse för pensionärerna. Denna stödform har kontinuerligt varit föremål för Kommunförbundets och kommunernas intresse. Sålunda har vid exempelvis genomförda och nu pågående kommunindelningssändringar åtgärder vidtagits för samordning vid utformningen av grunderna för tillägget. Kommunförbundet har utfärdat vissa riktlinjer.

I strävan att medverka till samordning och enhetlighet utarbetade Kommunförbundet 1968 en rekommendation beträffande grunderna för bostadstillägget. En lämplig konstruktion uttalades vara, att ett generellt grundbelopp utgår till alla pensionärer samt att bostadskostnaden över grundbeloppet täcks intill ett tak, som kan vara fixerat med hänsyn till hyran eller standarden.

Från kommunalt håll har man ägnat och ägnar berörda fråga stor uppmärksamhet. Kommunerna är dock bundna av vissa statliga bestämmelser i fråga om bostadstilläggen och det är i första hand beträffande dessa, som motionärerna synes önska ändring. Beträffande inkomstprövningen gäller olika avdragsfria belopp med hänsyn till civilstånd. Sedan den 1 juli 1969 utgör beloppet sålunda 2 000 kronor för ensamstående och 3 000 kronor för gifta.

I en promemoria som kommunförbundet år 1968 översände till kommunerna berördes frågan om pensionärernas bostadstillägg. En tänkbar lösning angavs vara, att det för makar gällande högre maximibeloppet eller det generella beloppet, genom en särskild klausul i grunderna för kommunalt bostadstillägg tillförsäkras den efterlevande så länge denne bor kvar i makarnas tidigare gemensamma bostad. Genom denna rekommendation beträffande bostadstilläggets utformning har kommunerna anvisats en möjlighet att positivt lösa det i motionerna påtalade problemet.

Beträffande frågan om sjukpenning till förvärvsarbetande föräldrar vid minderåriga barns sjukdom erinrar Kommunförbundet om att barn tillsynsfrågorna för närvarande är under utredning. Sålunda behandlas dessa problem inom socialstyrelsen och 1968 års barnstugeutredning. Nämnas kan att en del kommuner har vidtagit åtgärder genom att organisera barnvårdarinneverksamhet. Enligt styrelsens mening finns med hänsyn till pågående utrednings- och försöksverksamhet ingen anledning att tillsätta ytterligare utredningar.

Kommunförbundets styrelse föreslår att motionerna avslås. Mot styrelsens beslut har tre ledamöter reserverat sig och hävdad att styrelsen bort tillstyrka motionerna.

Pensionärernas riksorganisation delar motionärernas uppfattning om att alla kategorier ska beredas möjlighet att erhålla lämplig bostad. Riksorganisationen anser att åtgärder bör vidtas så att lämpliga bostäder för pensionärer skapas. Dessa bostäder bör vara integrerade i bostadsområdena. Härigenom torde områden av kategorikaraktär kunna undvikas.

Sveriges pensionärs riksförbund har i allt väsentligt samma uppfattning som pensionärernas riksorganisation.

Utskottet

Motionärerna hemställer om en allsidig översyn av de ensamståendes problem, därvid särskilt bör beaktas att reglerna för bostadstillägg ändras så att exempelvis efterlevande make inte skall behöva vidkännas försämring och att make som måste stanna hemma på grund av barns sjukdom skall kunna erhålla egen sjukpenning. Motionärerna fäster stor vikt vid lättnader i beskattningsreglerna för de ensamstående och en förbättring av deras möjligheter att erhålla goda bostäder.

Som framgår av i det föregående lämnade uppgifter har utskottet vid ett flertal tillfällen haft att behandla motioner angående de ensamståendes problem — senast vid 1969 års riksdag (ABU 1969: 1). Utskottet har i sina ställningstaganden uttalat bl. a. att problemen var väsentliga och att det var angeläget att söka finna lösningar på dem. Med hänvisning till pågående verksamhet och de resultat härav som var att förvänta samt till att de upptagna spörsmålen inte gällde enbart de ensamstående utan alla grupper i samhället och därför borde integreras i större sammanhang har utskottet avstyrkt motionerna, vilka inte föranlett några åtgärder från riksdagens sida.

Vad gäller det inledningsvis nämnda motionsyrkandet om en översyn av reglerna för *bostadstillägg till pensionärer* vill utskottet erinra om att frågan om det kommunala bostadstillägget berörts i utskottets utlåtande nr 46 till innevarande års vårriksdag angående de äldres situation, m. m. Utskottet framhöll i detta utlåtande bl. a. att Kommunförbundet utfärdad vissa rekommendationer beträffande grunderna för bostadstillägget. Förbundet hade bl. a. såsom en lämplig lösning angivit att det för makar gällande högre maximibeloppet genom en särskild klausul i grunderna för kommunalt bostadstillägg bör tillförsäkras den efterlevande så länge denne bor kvar i makarnas tidigare gemensamma bostad.

Det bör vidare beaktas att vid årets riksdag väckts motioner (I: 866 och II: 593), vari hemställes om en utredning med syfte att skapa normer för kommunala bostadstillägg till pensionärer, som ger täckning för en normal bostadskostnad och därmed bidrar till ökad jämlikhet. Motionerna har jämte ytterligare några motioner på området hänvisats till andra lagutskottet. Riksdagen kommer således att senare under nu pågående höstsession få ta ställning till spörsmålet om pensionärernas bostadstillägg i ett större sammanhang.

Utskottet anser sig med hänsyn till det anförda inte böra nu gå närmare in på den här berörda frågan.

Vad beträffar yrkandet om utredning av möjligheten att ge yrkesarbetande förälder som tvingas stanna hemma vid barns sjukdom egen *sjukpenning* vill utskottet framhålla att motioner med samma yrkande behandlats av årets riksdag under vårsessionen (2LU 1970: 27). Andra lagutskottet framhöll bl. a. att hithörande problem komme att bli föremål för uppmärksamhet i skilda sammanhang — bl. a. inom familjepolitiska kommittén — och avstyrkte motionerna, vilka avslogs av riksdagen.

Allmänna beredningsutskottet som förutsätter att spörsmålet kommer att lösas finner inte anledning föreslå något ändrat ställningstagande i frågan från riksdagens sida.

De två av motionärerna särskilt betonade huvudfrågorna — beskattningen av de ensamstående och deras särskilda bostadsproblem — har sedan motionerna väcktes kommit i ett delvis nytt läge.

Vad först gäller *beskattningen* vill utskottet endast erinra om att den vid årets vårsession beslutade skattereformen bl. a. innebär att de ensamstående kommit i en, i förhållande till andra grupper, väsentligt gynnsammare ställning än de tidigare hade.

Vad beträffar *bostadsfrågan* vill utskottet framhålla att ungdomsbostadsutredningen nyligen avgivit ett betänkande Ungdom—Bostad. Servicebostäder för ungdom m. fl. (SOU 1970:43). De förslag som framlagts om ordnande av s. k. servicebostäder m. m. gäller inte endast ungdom utan även i stor utsträckning ensamstående utan åldersbegränsning. Utredningen har bl. a. uttalat att bostäderna i första hand bör utformas för ensamstående, dock att ensamstående med barn under skolåldern övergångsvis skall kunna utnyttja bostäderna. Det föreslås vidare bl. a. att ensamstående skall likställas med gifta utan barn vid tilldelning av bostad genom bostadsförmedling och att bostättningslån skall kunna utgå till ensamstående utan barn.

Utredningens förslag syftar således till väsentliga förbättringar av de ensamståendes situation på bostadsmarknaden.

Med hänvisning till det ovan anförda och då i övrigt intet synes ha förekommit som bör föranleda ett ändrat ställningstagande från riksdagens sida, får utskottet hemställa,

att de likalydande motionerna I:111 och II:122 i den mån de inte kan anses besvarade med vad utskottet anfört inte må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 27 oktober 1970

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

EINAR LARSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Eric Peterson (fp), Axel Kristiansson (cp), Helge Karlsson (s), Kilsmo* (fp), Karl Gustav Pettersson (s), fröken Stenberg (m), herrar Ernst Olsson* (cp), Hansson (s), fru Landberg* (s), herr Ove Karlsson* (s) och fru Florén-Winther (m);

från andra kammaren: herrar Larsson i Borrby (cp), Nilsson i Bästekille (m), fru Ekroth (s), herrar Johansson i Simrishamn (s), Johansson i Skärstad (cp), Wiklund i Härnösand (s), Andersson i Örebro (fp), fru Fränkel (fp), fru Åsbrink* (s), herrar Green (s), Häll (s) och Rosqvist* (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.